

Nr 50

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vidgad möjlighet till erhållande av studielån med statlig kreditgaranti; given Stockholms slott den 27 januari 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att behörighetskravet i fråga om studielämplighet för erhållande av studielån med statlig kreditgaranti skall för studerande vid universitet eller annan högre utbildningsanstalt sänkas från medelbetyget Ba+ i läroämnena i studentexamen till ett genomsnittsbetyg av Ba i nämnda ämnen. Av hela antalet studenter beräknas 25—30 procent tillhöra betygsskiktet över Ba men under Ba+ och inte fullt 30 procent de högre betygsskikten.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 januari 1956.

N ä r v a r a n d e :

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LINDHOLM.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen *fråga om vidgad möjlighet för erhållande av studielån med statlig kreditgaranti* och anför därvid följande.

Enligt kungörelsen den 16 juni 1950 (nr 469) angående studielån med statlig kreditgaranti (ändr. 1954: 420) må dylikt lån (*garantilån till studerande*) utlämnas till underlättande av studiemöjligheterna för studerandena vid universiteten, karolinska institutet, Stockholms högskola, tekniska högskolorna, handelshögskolorna, tandläkarhögskolorna, farmaceutiska institutet, veterinärhögskolan, lantbrukshögskolan, skogshögskolan, socialinstitutet, gymnastiska centralinstitutets gymnastiklärarlinje samt högre mejeritekniska avdelningen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut i enlighet med de närmare bestämmelser, som meddelas i kungörelsen. I nämnda bestämmelser stadgas huvudsakligen följande.

Såsom villkor för erhållande av garantilån gäller, att lånesökanden gjort sig känd för skötsamhet, ådagalagt studielämplighet och är i behov av studiekredit. För studerande, som nyligen inskrivits eller påbörjat sina studier vid förutnämnd utbildningsanstalt, må studielämpligheten anses ådagalagd, därest hans studentbetyg eller därmed jämförligt betyg utvisar ett genomsnittligt poängvärde i läroämnena av minst 3,5 (= Ba+) i en betygsskala med sju enheter (0—6), där vitsordet C har poängvärdet 0, vitsordet B värdet 2 och vitsordet A värdet 6. Vid tillämpning härav bör dock särskild hänsyn tagas till om sökanden ådagalagt specialbegåvning eller som privatist avlagt studentexamen eller därmed jämförlig examen. För studerande vid socialinstitutet må studielämpligheten jämväl anses ådagalagd, därest sökanden vid inträdesprov uppnått minst det genomsnittliga poängvärde, som nyss nämnts. Sökes garantilån för fortsatta studier vid läroanstalt, som avses i kungörelsen, bör studielämpligheten styrkas genom uppnått studieresultat, ådagalagt genom tentamen, eller genom vitsord av sökandens lärare. Beslut om kreditgaranti meddelas av statsstipendienämnderna i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg. Garantilånen

är, där ej garantilånenämnden annorlunda beslutar, amorteringsfria under studietiden samt utlämnas utan annan säkerhet än den statliga garantin och mot ränta, som Kungl. Maj:t med hänsyn till det allmänna ränteläget fastställer. Garantilån må utlämnas av Sveriges riksbank, bankaktiebolag, sparbank, jordbrukskassa samt studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa. Kreditgaranti må vid ett och samma tillfälle beviljas för lån avseende studiekostnader under högst ett år. Låntagare, som med omsorg och framgång bedriver sina studier, må som regel under sin studietid kunna erhålla kreditgaranti för ytterligare lån i samma kreditanstalt. Därvid må dylika lån sammanföras till *ett* garantilån. Vid fastställande av lånebeloppets storlek har vederbörande statsstipendienämnd att beakta den sökandes verkliga lånebehov under den tid, lånet avser. Nämnden har vidare att i sitt beslut angiva, om det lånebelopp, för vilket kreditgaranti beviljats, skall utbetalas efter bestämda terminer. För lånesökande, vilka åtnjuter naturastipendier eller finansierar sina studier huvudsakligen med lån, bör i regel dylika terminer — månad eller kvartal — fastställas. Låntagare skall intill dess amorteringsplan fastställts minst en gång varje halvår styrka, att han bedriver studier vid förutnämnd läroanstalt. Kreditanstalt, som utlämnat garantilån, har att övervaka, att låntagaren i vederbörlig ordning fullgör ränteinbetalningar, och vid försummelse i angivna hänseende av låntagaren göra anmälan därom hos statsstipendienämnden. Anmälan hos nämnden bör snarast göras, om låntagaren finnes ha genom oriktiga uppgifter föranlett lånets utlämnande, om låntagaren avbrutit sina studier, om låntagaren avlidit eller därmed jämförlig omständighet inträffat. Statsstipendienämnd, som mottagit här avsedd anmälan, skall med eget yttrande överlämna ärendet till garantilånenämnden. Har låntagaren brustit i betalningsskyldighetens fullgörande, skall garantilånenämnden, där kreditanstalten så påyrkat, besluta överflyttning av lånet till postsparbanken, så framt lånet icke skall avskrivas. I andra fall, vilka enligt vad nyss sagts överlämnats till garantilånenämnden, ankommer det på nämnden att med hänsyn till föreliggande omständigheter avgöra, huruvida lånet skall kvarligga hos kreditanstalten, uppsägas till betalning eller överflyttas till postsparbanken. Beslutar nämnden att lånet skall kvarligga hos kreditanstalten eller överflyttas till postsparbanken, har nämnden därvid tillika att meddela erforderliga bestämmelser angående lånets amortering. Har nyss avsett beslut meddelats, skall beträffande lånet i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i kungörelsen den 11 oktober 1946 (nr 676) angående statlig kreditgaranti för lån åt den, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen. Finner garantilånenämnden avskrivning av fordran på grund av garantilån böra äga rum, skall frågan därom hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Beslutar Kungl. Maj:t avskrivning helt eller delvis av fordran, skall denna anses efterskönt till motsvarande belopp. Då beslut om avskrivning meddelats, har statskontoret att på rekvisition av den kreditanstalt, som utlämnat lånet, till denna utanordna ifrågakommande belopp. (Ämbetsverket äger härför disponera det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till Kostnader för statlig kreditgaranti för vissa studielån; detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 75 000 kronor.) Låntagare, som avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen, vilken normalt är ägnad att bereda vederbörande möjligheter till försörjning, och därmed avslutat sina studier, har att inom viss tid hos

garantilånenämnden ansöka att få honom beviljade garantilån till studerande sammanförda till ett garantilån med fastställd amorteringsplan. Fortsätter läntagare, vilken avlagt nyssnämnd examen, sina studier för avläggande av högre examen eller disputationsprov, skall omförmäld ansökan göras inom viss tid efter de fortsatta studiernas avslutande. I fråga om här avsett amorteringslån skall i tillämpliga delar gälla bestämmelserna i förutnämnda kungörelse den 11 oktober 1946, nr 676. (Enligt denna kungörelse må amorteringstiden för i kungörelsen avsett lån, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, bestämmas till högst femton år.)

Beslut om införande av *garantilån till studerande* fattades av 1950 års riksdag på grundval av ett i propositionen nr 99 angående studentsociala stödåtgärder m. m. framlagt förslag, vilket i väsentliga delar byggde på ett av 1946 års studentsociala utredning utarbetat förslag (SOU 1948: 42).

I skrivelse den 4 oktober 1955 har *Sveriges förenade studentkårer* (SFS) hemställt, att frågan om behörighetskravet beträffande ådagalagd studielämplighet för erhållande av studielån med statlig kreditgaranti måtte av statsmakterna upptagas till förnyad prövning och gällande bestämmelser så ändras, att kreditgaranti må kunna beviljas studenter med Ba i genomsnittligt studentbetyg. SFS har i sin skrivelse inledningsvis anfört huvudsakligen följande.

Vad beträffar kravet på ådagalagd studielämplighet för erhållande av den statliga kreditgarantin hade studentsociala utredningen i sitt betänkande icke förordat någon fixerad betygsgräns. Av betänkandet framgick dock klart, att tillräcklig studielämplighet för erhållande av kreditgarantin enligt utredningens mening normalt borde vara för handen, även om sökandens studentbetyg uppvisade ett genomsnittsvärde strax under Ba. I propositionen 1950: 99 ansåg emellertid föredragande departementschefen, att man i avvaktan på erfarenheter av den utvidgade kreditgarantin tills vidare borde ställa något högre betygskrav än vad utredningen föreslagit för beviljande av kreditgaranti uteslutande med stöd av studentbetyget. Enligt departementschefens mening borde dock självfallet någon rigorös poängbedömning icke förekomma. I den sedermera utfärdade kungörelsen angående studielån med statlig kreditgaranti fastslogs uttryckligen, att tillräcklig studielämplighet för erhållande av dessa lån finge anses ådagalagt, då studentbetygets genomsnittsvärde vore »minst» Ba+, dock att vid tillämpningen härav särskild hänsyn borde tagas till om sökanden ådagalagt specialbegävnin eller som privatist avlagt studentexamen. Följden av dessa bestämmelser syntes ha blivit, att samtliga statsstipendienämnder i sin praxis kommit att tillämpa en mycket rigorös poängbedömning. Vid den nu tillämpade nästan automatiskt verkande gränsdragningen finge utomordentligt små skillnader i studentbetygens genomsnittsvärde avgörande betydelse för vederbörandes möjligheter att finansiera högre studier. Den måste därför från de studerandes synpunkt te sig orättvis, så länge man icke objektivt kunde påvisa, att en skillnad beträffande studielämplighet verkligen förelåg mellan Ba och Ba+studenter. Då den statliga kreditgarantin nu varit tillgänglig i fem år, syntes det SFS därför vara motiverat, att man mot bakgrunden av vunna erfarenheter omprövide den provisoriskt satta behörighetsgränsen Ba+. Då de statsgaranterade stu-

dielånen tillkommit som ett led i statsmakternas strävanden att främja rekryteringen till universitet och högskolor genom att underlätta de studerandes ekonomiska villkor, syntes det nödvändigt för att nå detta syfte, att de studentsociala stödåtgärderna finge en sådan omfattning, att de även nådde den mycket stora kategorien av nyblivna studenter med fullgod om ock icke lysande studiebegåvning.

Såsom stöd för sin framställning har SFS bland annat åberopat en av sociologiska institutionen i Uppsala — på uppdrag av Uppsalaavdelningen av Sveriges yngre läroverkslärares förening — gjord undersökning rörande de studenter, som hösten 1951 påbörjade sina studier vid universitetet i Uppsala. Av denna undersökning har bland annat framgått, att icke mindre än 45 procent av de nyinskrivna studenterna hade ett medelbetyg under Ba i studentexamen, men att hela 30 procent av studenterna hade ett medelbetyg, som låg över Ba men under Ba+. Härefter har SFS anført bland annat följande.

Beträffande såväl studieresultat som studieavbrott synes en markerad gräns kunna dragas vid värdet Ba i genomsnittligt studentbetyg, något som ju också påpekats av departementschefen i propositionen 1950:99. Där emot har ännu icke några siffror anförts, som motiverar en gränsdragning vid medelbetyget Ba+. Uppsalaundersökningen synes tvärtom visa, att det stora skiktet av Ba till Ba+ studenter bedrivit sina akademiska studier med ungefär lika stor framgång som kamraterna med studentbetyg mellan Ba+ och AB. Sålunda har man kunnat konstatera, att av de studenter, som höstterminen 1951 inskrevs i den filosofiska fakulteten, hade efter fem terminer 15,9 procent av Ba till Ba+ studenterna avbrutit sina studier mot 14,4 procent av Ba+ till AB studenterna. Någon signifikant skillnad i studieavbrottsfrekvensen kan således icke sägas vara för handen mellan de två kategorierna. Man har, även om i begränsad omfattning, undersökt de höstterminen 1951 inskrivna studenternas studieprestationer mot bakgrunden av studentbetygen och därvid beträffande de studerande inom filosofiska fakulteten funnit, att Ba till Ba+ studenterna i genomsnitt erhållit lika många betyg som Ba+ till AB studenterna. Detta resultat synes visa, att medelbetyget Ba+ icke markerar någon gräns, vad den akademiska studieframgången beträffar. Att de studenter i betygsskiktet Ba till Ba+, som inskrevs vid Uppsala universitet, uppvisar en tillfredsställande studietakt, visar också erfarenheten från statsstipendienämnden i Uppsala. Av de 145 höstterminen 1951 inskrivna studenter, som tillhör detta betygsskikt och således såsom recentiorer varit utestängda från den statliga kreditgarantin, har icke mindre än 51 eller drygt en fjärdedel (27,6 %) sedermera beviljats statsgaranterade studielån på grund av sina akademiska studiemeriter. En annan av SFS företagen utredning rörande studieskultsättningen inom bland annat årgången 1951 visar, att skultsättningsfrekvensen inom gruppen Ba till Ba+ studenterna icke väsentligen avviker från skultsättningsfrekvensen inom hela årgången.

På grundval av bland annat förutnämnda undersökning anser sig SFS kunna konstatera, att den behörighetsgräns vid Ba+ i genomsnittligt studentbetyg, som fastslagits i kungörelsen angående studielån med statlig kreditgaranti, saknar hållbar motivering. Erfarenheten synes SFS i stället

ge vid handen, att gränsen för ådagalagd studielämplighet — om en sådan gräns överhuvudtaget anses böra fixeras i författning — på sätt student-sociala utredningen tänkte sig bör sättas vid genomsnittsbetyget Ba. En rigorös poängbedömning synes SFS dock vara olämplig, var en betygsgräns än sättes. — SFS anför vidare:

SFS är icke främmande för att en sänkning av behörighetsgränsen från Ba+ till Ba numerärt sett kan medföra större förlustrisker för det allmänna än man för närvarande har att räkna med. Mot dessa eventuella risker vid en uppmjukning av den snäva Ba+ gränsen måste man dock ställa den mera sannolika risken, att ett stort antal ungdomar med studiebegåvning, som är fullt tillräcklig för framgångsrika akademiska studier, med nuvarande ordning av rent studiefinansiella skäl helt avstår från sådana studier eller får dessa i onödig grad försvårade. Man måste nämligen räkna med att de betydande svårigheterna att annorledes än med statens hjälp upplåna för studiefinansieringen erforderliga medel ofta leder till att de från den statliga kreditgarantin utestängda studenterna tvingas taga tillfälliga förvärvsarbeten av de mest skiftande slag, vilka ofrånkomligen nedsätter studietakten och ej sällan leder till definitiva studieavbrott, som hade kunnat undvikas, om vederbörande från början fått det allmännas borgensstöd. Mot en dylik bakgrund skulle enligt SFS:s mening en mindre ökning av statskassans kostnader för den statliga kreditgarantin ge stort utbyte i form av en sakligt välmotiverad liberalisering av behörighetskravet för de statsgaranterade studielånen.

Sedan garantilånenämnden anbefallts avgiva utlåtande över SFS:s framställning, har nämnden infordrat yttranden från de fyra lokala statsstipendienämnderna. Dessa har i avgivna yttranden alla tillstyrkt SFS:s framställning. Därvid har statsstipendienämnderna i Uppsala och Stockholm anfört huvudsakligen följande.

Statsstipendienämnden i Stockholm framhåller, att de erfarenheter nämnden har från handläggningen av ärenden angående lån med statlig kreditgaranti väl styrker de slutsatser SFS dragit ur undersökningen angående 1951 års recentiorer i Uppsala. Nämnden påpekar vidare det förhållandet, att vid en del av fackhögskolorna åtskilliga studerande inskrives, som icke uppnår genomsnittet Ba i studentbetyg men ändå genomför sina studier fullt tillfredsställande. Således är t. ex. vid skogshögskolan studieavbrotten ytterst sällsynta — ungefär ett vart femte år — detta trots att de studerandes genomsnittliga studentbetyg i ett stort antal fall icke uppnår Ba+. Vid veterinärhögskolan har av samtliga 186 inskrivna studerande under åren 1945—1950 endast 13, d. v. s. 6 procent, avbrutit studierna. Studieavbrottsfrekvensen vid tekniska högskolan är — enligt vid högskolan företagna undersökningar — för dem som har lägre betygs-genomsnitt än Ba 14,7 procent och för dem med Ba och högre 7,3 procent. Vid gymnastiska centralinstitutets gymnastiklärarlinje har under de senaste sju åren icke förekommit, att någon avbrutit sina studier.

Statsstipendienämnden i Uppsala anser det lämpligt, att nämnderna även ges möjlighet att bevilja statlig kreditgaranti åt sökande, vilkas studentbetyg kan antagas ha påverkats av ogynnsamma yttre omständigheter eller för vilka ett statsgaranterat lån är förutsättningen för koncentrerade

studier. Likaså finner statsstipendienämnden det önskvärt, att nämnderna ges möjlighet att bedöma de sökandes studielämplighet icke blott med ledning av studentbetygets genomsnittsvärde utan även med ledning av betygen i det ämne eller den ämnesgrupp, som har betydelse för vederbörandes akademiska studier. Det är sålunda icke ovanligt, att språkstuderande utestängs från möjligheten att erhålla statsgaranterade studielån därigenom, att de underkänts i ämnet matematik i studentexamen. Statsstipendienämnden återoppar vidare sin skrivelse till garantilånenämnden den 2 augusti 1955, i vilken nämnden ansluter sig till ett av lantbrukshögskolans studentkår i skrivelse den 4 maj 1955 framfört krav på en uppmjukning av gällande behörighetsgräns för garantilån till studerande. Av nämnda skrivelser framgår, att av de hösten 1954 nyinskrivna agronomie studerandena — vilka uppvisade en genomsnittlig praktiktid om 37 månader — uppnådde två tredjedelar icke den för garantilån gällande behörighetsgränsen Ba+. Studieavbrotten vid lantbrukshögskolan är emellertid endast 5 procent.

Garantilånenämnden har lämnat följande sammanfattande redogörelse för sin hittillsvarande handläggning av ärenden angående garantilån till studerande.

Intill utgången av budgetåret 1954/55 har totalt beviljats garantilån till 9 274 studerande med tillsammans 48,28 miljoner kronor eller i genomsnitt 5 200 kronor per låntagare. Av dessa studerade 46 procent vid fria fakulteter och 54 procent vid utbildningslinjer med intagningsspärr, d. v. s. vid de medicinska fakulteterna eller vid de s. k. fackhögskolorna. Andelen studerande, som erhöll garantilån under läsåret 1954/55, utgjorde vid de fria fakulteterna 17 procent och vid utbildningslinjerna med intagningsspärr 27 procent. Garantilånenämnden har intill nämnda tidpunkt fastställt amorteringsplaner för 1 546 låntagare, som avslutat sina studier efter avlagd examen. Dessa låntagare fördelar sig med 438 på de fria fakulteterna och 1 108 på utbildningslinjerna med intagningsspärr. Amorteringsplan för låntagare, som avbrutit sina studier utan att ha avlagt examen, har intill oktober 1955 fastställts för sammanlagt 107 studerande, varav 77 vid fria fakulteter och 30 vid utbildningslinjer med intagningsspärr. Det genomsnittliga garantilånebeloppet utgör för den förstnämnda kategorien studieavbrottsfall 3 360 kronor och för den sistnämnda kategorien 2 940 kronor. Medan de examinerade låntagarna fördelar sig med 28 procent på de fria fakulteterna och 72 procent på utbildningslinjerna med intagningsspärr, faller således av studieavbrotten bland låntagarna tvärtom 72 procent på de fria fakulteterna och endast 28 procent på utbildningslinjerna med intagningsspärr. Att låntagare vid sistnämnda utbildningslinjer ingår med större antal bland examinerade låntagare än i det totala antalet, som erhållit garantilån, förklaras av att studietiderna till examen i regel är kortare vid fackhögskolorna än vid de fria fakulteterna. Av samma skäl bör också studieavbrotten vid utbildningslinjerna med intagningsspärr visa sig tidigare än vid de fria fakulteterna, varför förut angivna fördelning — 28 procent respektive 72 procent — för studieavbrottslånen i själva verket kommer att ytterligare förskjutas till fackhögskolornas förmån allt efter som latent studieavbrottsfall mognar ut bland låntagarna vid de fria fakulteterna.

En sammanställning av förut angivna siffror beträffande låntagare, vilka avslutat sina studier utan att ha avlagt examen, utvisar — framhåller garantilånenämnden — att amorteringsplaner fastställts för 1 653 låntagare, varav 515 eller 31 procent studerat vid de fria fakulteterna och återstående 1 138 eller 69 procent vid utbildningslinjerna med intagnings-spärr. Studieavbrotten utgjorde 77, d. v. s. 15 procent, bland låntagarna vid de fria fakulteterna och endast 30, d. v. s. 2,6 procent bland låntagarna vid utbildningslinjerna med intagnings-spärr.

Beträffande studieavbrottens fördelning på de olika studentbetygskategorierna, amorteringsförmågan hos låntagare, som avbrutit sina studier utan att ha avlagt examen, och avskrivningen av garantilån har garantilånenämnden anfört följande.

Studieavbrottens fördelning på studentbetygskategorierna: under Ba+, minst Ba+ men under AB och minst AB, var vid de fria fakulteterna respektive 20, 34, 21 och vid utbildningslinjerna med intagnings-spärr respektive 2, 15, 13. Två fall vid de fria fakulteterna gällde studerande med dispens, som saknade studentbetyg. Den lägsta betygsgruppen, under Ba+, förekommer således vid de fria fakulteterna i färre antal fall än närmast högre betygsgrupp, och ungefär lika många studieavbrott hänför sig till den högsta betygsgruppen som till den lägsta. Vid utbildningslinjerna med intagnings-spärr är avbrotten endast två i den lägsta betygsgruppen mot femton respektive tretton i de närmast högre. Dessa för den lägre betygsgruppen gynnsamma siffror bör ses mot bakgrunden av förut refererade uppgift från statsstipendienämnden i Uppsala, att gruppen Ba till Ba+ på grund av akademiska studieresultat erhållit garantilån i sådan utsträckning, att samma skuldsättningsfrekvens uppnåtts som inom övriga betygsgrupper. Detta förhållande torde även gälla vid fackhögskolorna med där gällande låga avbrottsfrekvens och bundna studiegång med ofta återkommande tentamina, vilka ger meriter för erhållande av garantilån i de fall studentbetyget är alltför lågt.

Garantilånenämndens erfarenheter av amorteringsförmågan hos de låntagare, som avbrutit sina studier utan examen är hittills gynnsam. Detta gäller även vid jämförelse med den i amorteringshänseende generellt sett skötsamma grupp som garantilåneinnehavare med examen utgör. Betalningsanmärkning har sålunda förekommit endast i tre fall bland förutnämnda 107 studieavbrottslån.

Avskrivning av garantilån efter låntagares frånfalle har hittills ägt rum i tre fall med sammanlagd lånesumma på 15 233 kronor. I fem fall har dessutom garantilån till studerande på sammanlagt 47 189 kronor överförts från annan kreditanstalt till postsparbanken för vidare bevakning. I fyra av dessa fall har åtgärden vidtagits på grund av psykisk sjukdom hos låntagaren och i det femte fallet efter studieavbrott och betalningsoförmåga på grund av stor försörjningsbörda. Vid maximalt pessimistiskt antagande om totalförluster i sistnämnda fem fall skulle statens kostnader hittills för denna garantilåneverksamhet utgöra 62 422 kronor eller 1,5 promille av totala garantisumman 48,28 miljoner kronor. Det skall därvid uppmärksammas, att denna förlust icke hänför sig till betygsfaktorn utan utgör en normal och förutsedd förlust på denna verksamhet.

Garantilånenämnden går härefter in på frågan om en uppmjukning av nu gällande behörighetskrav i fråga om studielämplighet för erhållande av studielån med statlig kreditgaranti och anför därvid i huvudsak följande.

I propositionen 1950:99 ansåg föredragande departementschefen den viktigaste garantin mot »felinvesteringar» av studiekapital ligga i kravet på studielämplighet. För de nyinskrivna studenterna saknades enligt departementschefen härvidlag andra kvalifikationsgrunder än studentbetyget. Garantilånenämnden delar denna generella uppfattning angående studentbetyget som mätare på studielämplighet. Ett flertal utredningar har visat studentbetygets värde i detta avseende. När det gäller att bedöma de i detta sammanhang aktuella riskerna för studieavbrott, tillkommer emellertid även andra omständigheter av betydelse. Vid utbildningsbanor med begränsad intagning sker sålunda ett urval med sikte på studielämpligheten. Även undervisningens utformning med en effektivt organiserad kursundervisning medverkar till utbildningslinjerna med intagnings spärr — såsom även belyses av förut lämnade uppgifter — till en studieavbrottsfrekvens, som både absolut taget och jämfört med de fria fakulteterna är synnerligen ringa. Detta faktum bestyrkes även av de uppgifter som lämnas i universitetsberedningens fjärde betänkande (SOU 1949:48 s. 142 och 173). Därav framgår nämligen att avbrottsfrekvensen inom den med avseende på studentbetyg sämsta kategorien, d. v. s. den med genomsnittsbetyg under Ba, vid fackhögskolorna totalt utgjorde 18 procent. Denna låga avbrottsfrekvens belyses även av förut återgivna uppgifter, som lämnats av statsstipendienämnderna i Stockholm och Uppsala. En jämförelse med förhållandena vid de fria fakulteterna visar, att avbrottsfrekvensen vid dessa är exakt lika stor för den i betygshänseende bästa kategorien med AB och däröver i genomsnittsbetyg, vilken även uppvisar 18 procents studieavbrott. Även garantilånenämndens förut redovisade erfarenheter angående den ringa andelen fackhögskolestuderande bland de innehavare av garantilån, som avbrutit sina studier utan att ha avlagt examen, talar i samma riktning.

Med hänsyn till det anförda finner garantilånenämnden — i likhet med SFS — att en gränsdragning vid Ba uppfyller samma krav på ekonomisk försiktighet som den nu gällande gränsen vid Ba+. Hittillsvarande erfarenheter av långivningen talar enligt nämndens mening härför, liksom även den likartade avbrottsfrekvensen för kategorierna Ba till Ba+ och Ba+ till AB, vilken påvisats i den undersökning, som utförts vid sociologiska institutionen i Uppsala. Garantilånenämnden anser sig därför böra i princip tillstyrka SFS:s framställning om en uppmjukning av nu gällande behörighetsvillkor för erhållande av studielån med statlig kreditgaranti. Nämnden anför härefter:

Såsom generellt behörighetsvillkor för erhållande av garantilån bör likaså hittills gälla, att länesökanden gjort sig känd för skötsamhet, ådagalagt studielämplighet och är i behov av studiekredit. För studerande, som nyligen inskrivits eller påbörjat sina studier, må studielämpligheten anses ådagalagd, därest studentbetyget eller jämförligt betyg utvisar ett genomsnitt av minst Ba. Garantilånenämnden vill dock i samband härmed erinra

om att föredragande statsrådet i propositionen 1950:99 anförde, att en rigorös bedömning vid tillämpningen av nu gällande betygsgräns självfallet ej borde förekomma. Enligt vad statsstipendienämnderna uppgivit har emellertid utbildats en tämligen rigorös praxis i detta avseende. Garantilånenämnden vill därför även föreslå, att bestämmelserna förtydligas på denna punkt. Vid tillämpning av Ba-kriteriet bör alltså hänsyn, förutom till specialbegåvningar och privatister, även kunna tagas till eljest förekommande särskilda skäl. Garantilånenämnden åsyftar härmed, att tillbörlig hänsyn skall kunna tagas även till övriga omständigheter, som kan påverka den studerandes utsikter att framgångsrikt fullfölja sina studier, exempelvis dokumenterade genom en erfarenhetsmässigt obetydlig avbrottsfrekvens vid ifrågavarande studiebanan. Garantilånenämnden torde ha möjlighet att härvidlag utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter. Dessutom bör i viss utsträckning sådana omständigheter kunna beaktas som de, vilka anförts i förut återgivna yttrande av statsstipendienämnden i Uppsala. Garantilånenämnden förutsätter emellertid, att den därmed öppnade möjligheten till undantag från huvudregeln kommer att tillämpas med varsamhet.

Den nu föreslagna uppmjukningen av behörighetsgränsen för erhållande av garantilån — framhåller garantilånenämnden vidare — tillför icke nya låntagare, för vilka förlustrisken är större än för tidigare kategorier av låntagare. Förlustrisken för statsverket torde således icke komma att öka annorledes än proportionellt med den ökade långivning, som därefter kan komma till stånd. I betraktande av den ringa avskrivning, som hittills behövt företagas på dessa lån, torde enligt garantilånenämnden den blivande kostnaden för den föreslagna utvidgningen även absolut sett bli av ringa omfattning. Det ligger enligt nämnden vidare i sakens natur, att de studieavbrottsfall, som eventuellt komme att inträffa bland de studerande, vilka vid bifall till nämndens förslag erhöle lån redan som nyinskrivna, i det enskilda fallet bleve förenade med små låneskulder — hänförliga till endast ett par terminers studier — eftersom givetvis fortsatt lån icke komme att beviljas, såvida icke normala studieresultat uppnåddes under de första terminerna.

Departementschefen

På förslag av studentsociala utredningen infördes genom beslut vid 1950 års riksdag — såsom ett led i utbyggandet av de direkta studentsociala stödåtgärderna — studielån med statlig kreditgaranti för studerande vid universitet och vissa andra högre utbildningsanstalter. Den nya stödform, som tillskapandet av ifrågavarande garantilån till studerande innebar, sträckte sig betydligt längre än de år 1946 på förslag av befolkningsutredningen införda statsgaranterade akademikerlånen. Med sistnämnda låneform åsyftades endast att underlätta kreditvärigheterna för dem, som redan avlagt akademisk eller därmed jämförlig examen. Den nya stödformen avsåg däremot att bereda förbättrade kreditmöjligheter under själva

studietiden. Medan den äldre låneformen hade en övervägande befolkningspolitisk bakgrund, var syftet med den nya stödformen att för sådana studerande, som hade ett mindre gynnsamt familjeekonomiskt utgångsläge, i görligaste mån undanröja deras beroende av enskilda borgensmän och kreditinstitut för tillträde till de högre utbildningsbanorna samt därmed även bidra till att vidga och stimulera rekryteringen till nämnda utbildningsbanor.

Såsom villkor för erhållande av garantilån föreslog studentsociala utredningen ådagalagd studielämplighet och styrkt behov av studiekredit. Enligt utredningens betänkande syntes kravet på studielämplighet kunna anses ådagalagd, därest vederbörande studerande kunde uppvisa ett genomsnittligt vitsord av något under Ba i studentexamen. Vid betänkandets remissbehandling blev det av utredningen uppställda kravet på studielämplighet, i den mån det diskuterats, i stort sett tillstyrkt.

Föredragande departementschefen uttalade vid framläggandet av förslaget om införande av garantilån till studerande, att han ansåg den viktigaste garantin mot »felinvesteringar» i studiekapital ligga i kravet på ådagalagd studielämplighet. Därest garantilånen skulle, såsom studentsociala utredningen föreslagit, ställas till förfogande redan för de nyinskrivna studenterna, fanns — framhöll departementschefen vidare — ingen annan kvalifikationsgrund att utgå ifrån. Även om ett bra studentbetyg icke i och för sig var en garanti för framgång i akademiska studier, sade oss såväl erfarenheten som företagna undersökningar, att det förelåg en direkt överensstämmelse mellan studentbetyg och senare studieresultat. En klar gräns syntes departementschefen här gå mellan dem som hade under Ba i medelbetyg i studentexamen och dem som hade högre genomsnittsbetyg. Han påpekade härefter, att ytterligare säkerhet skulle kunna vinnas, om kreditgaranti beviljades först efter ett par års framgångsrika högskolestudier, men framhöll samtidigt, att en rad skäl talade mot en sådan modifikation av det föreliggande förslaget. Efter att ha vägt studiehjälppsympunkten mot nödvändigheten att undvika alltför stora ekonomiska risker för staten kom departementschefen till den uppfattningen, att studielån i princip borde stå till förfogande redan vid studiernas början men att man i avvaktan på erfarenheter av den utvidgade statliga kreditgarantin tills vidare borde ställa något högre betygskrav än vad utredningen föreslagit för att bevilja kreditgaranti uteslutande med stöd av studentbetyget. Efter att dessutom ha åberopat viss betygsstatistik ansåg sig departementschefen bära såsom krav i fråga om ådagalagd studielämplighet förorda ett genomsnittsbetyg av Ba+ i läroämnena i studentexamen. I anslutning härtill underströk han emellertid, att någon rigorös poängbedömning själfvallet icke borde förekomma och att särskild hänsyn givetvis måste tagas till olika slag av visad specialbegåvning samt till privatister.

I en den 4 oktober 1955 gjord framställning har Sveriges förenade stu-

dentkårer hemställt, att frågan om behörighetskravet beträffande ådagalagd studielämplighet för erhållande av garantilån måtte av statsmakterna upptagas till förnyad prövning och gällande bestämmelser ändras så, att kreditgaranti må kunna beviljas studenter med Ba i genomsnittligt studentbetyg. Såsom skäl härför har i framställningen — jämte annat — åberopats, att en vid sociologiska institutionen vid universitetet i Uppsala gjord undersökning rörande de studenter, som hösten 1951 inskrevs vid universitetets filosofiska fakultet, givit vid handen, att efter fem terminers studier någon signifikant skillnad i fråga om studieavbrottsfrekvens icke förelåg mellan å ena sidan studenter med Ba till Ba+ i medelbetyg i studentexamen (avbrottsfrekvens 15,9 %) och å andra sidan dem med Ba+ till AB i genomsnittsbetyg i nämnda examen (avbrottsfrekvens 14,4 %). Undersökningen visade även likvärdighet mellan nämnda betygskategorier i fråga om studieresultat, mätt i antal erhållna tentamensbetyg.

Den gjorda framställningen har i avgivna yttranden tillstyrkts av garantilånenämnden och de fyra lokala statsstipendienämnderna. Garantilånenämnden har i sitt yttrande lämnat en sammanfattande redogörelse för nämndens hittillsvarande handläggning av ärenden angående garantilån till studerande. Av redogörelsen framgår bland annat, att garantilån beviljats till 9 274 låntagare med ett sammanlagt belopp av 48,28 miljoner kronor samt att amorteringsplan fastställts för 1 546 låntagare med avlagd examen och för 107 låntagare, vilka avbrutit sina studier utan att ha avlagt examen. Studieavbrottsfrekvensen kunde vid utbildningslinjer utan intagningsparr beräknas till 15 procent och vid utbildningslinjer med dylik sparr till 2,6 procent. Antalet studieavbrott bland låntagare tillhörande betygsgruppen med ett medelbetyg under Ba+ i studentexamen var färre än bland låntagare inom de två högre betygsgrupperna, vilket förhållande var särskilt framträdande i fråga om låntagare, som studerade vid utbildningslinjer med intagningsparr. Amorteringsförmågan hos låntagare, som avbrutit sina studier utan att ha avlagt examen, hade visat sig vara synnerligen god och betalningsanmärkning hade endast behövt göras mot tre dylika låntagare. Avskrivning av lån hade skett endast i likaledes tre fall, vilka alla avsåg låntagare, som avlidit. Därjämte hade i fem fall av studieavbrott — varav fyra på grund av sjukdom — lånen överförts till postsparbanken för bevakning. Det sammanlagda lånebeloppet till nu avsedda låntagare, vars lån avskrivits eller överförts till postsparbanken, uppgick till omkring 62 500 kronor, vilket belopp emellertid endast utgjorde 1,5 promille av den totala lånesumman, 48,28 miljoner kronor.

Garantilånenämnden finner de av nämnden redovisade uppgifterna och den av Sveriges förenade studentkårer åberopade undersökningen ge vid handen, att en gränsdragning vid ett genomsnittsbetyg av Ba skulle uppfylla samma krav på ekonomisk försiktighet som den nuvarande gränsdragningen vid medelbetyget Ba+. Nämnden anser sig därför böra i princip

tillstyrka den av nämnda organisation gjorda framställningen om en uppmjukning av gällande behörighetskrav i fråga om ådagalagd studielämplighet. I anslutning härtill framhåller nämnden, att vid statsstipendienämndernas tillämpning av nuvarande behörighetskrav utbildats en tämligen rigorös praxis. Nämnden finner även en uppmjukning härvidlag motiverad. Vid tillämpningen av den förordade nya betygsgränsen bör sålunda enligt nämndens mening hänsyn kunna tagas — förutom till specialbegåvningar och privatister — även till eljest förekommande omständigheter, som kan påverka de studerandes utsikter att framgångsrikt fullfölja sina studier, exempelvis dokumenterade genom en erfarenhetsmässig obetydlig avbrottsfrekvens vid ifrågavarande studiebanan. Dessutom bör enligt nämndens uppfattning i viss utsträckning sådana omständigheter kunna beaktas som de, vilka anförts i det förut återgivna yttrandet av statsstipendienämnden i Uppsala.

Av vad jag anført i det föregående framgår, att det betygskrav, som fixerades vid garantilånens införande, avsågs att gälla endast tills vidare i avvaktan på erfarenheter av den utvidgade statliga kreditgarantin. Tanken var sålunda, att det då fastställda betygskravet skulle upptagas till omprövning, sedan det nya lånesystemet varit i tillämpning en tid och närmare överblick kunnat vinnas över huru systemet i praktiken fungerat. Den redogörelse garantilånenämnden lämnat beträffande studieavbrottsfrekvens, överförande av garantilån för bevakning och avskrivning av garantilån, synes mig ge vid handen, att utfallet av lånesystemet i angivna hänseenden hittills varit gynnsamt. De i det föregående redovisade ekonomiska förlusterna och riskerna för staten vid lånesystemets hittillsvarande tillämpning kan i varje fall icke anses ha överstigit vad som vid lånesystemets införande bör ha förutsatts såsom normalt. Nämnda förhållande synes mig tungt vägande, när det gäller att taga ställning till den från studenthåll nu gjorda framställningen om en liberalisering av lånevillkoren. En annan faktor av avgörande betydelse vid ställningstagandet till berörda framställning är självfallet, i vilken utsträckning den föreslagna liberaliseringen av lånevillkoren kan beräknas öka statens förlustrisker. Härvidlag anser jag av de förebragta utredningarna framgå, att en gränsdragning vid ett genomsnittsbetyg av Ba kan förutses i stort sett uppfylla samma krav på ekonomisk försiktighet som den nuvarande gränsdragningen vid medelbetyget Ba+. Vid en dylik sänkning av betygskravet torde förlustriskerna för staten kunna beräknas komma att icke nämnvärt öka utöver vad som proportionellt svarar mot den väntade ökningen av antalet garantilån. Med hänsyn till det anförda och då det från skilda synpunkter är i hög grad angeläget att ytterligare vidga och stimulera rekryteringen till de högre utbildningsbanorna, anser jag mig böra tillstyrka, att en sänkning av betygskravet från Ba+ till Ba nu vidtages. I detta sammanhang må även framhållas, att enligt den av 1945 års universitetsbered-

ning offentliggjorda statistiska undersökningen rörande bland annat betygen i studentexamen (SOU 1949: 48) icke mindre än 26 procent av 1943 års studenter tillhörde betygsskiktet över Ba men under Ba+ mot sammanlagt 29 procent i de högre betygsskikten samt att enligt den förut omnämnda Uppsalaundersökningen 30 procent av de hösten 1951 vid universitetets filosofiska fakultet nyinskrivna studenterna tillhörde förstnämnda betygsskikt. Med hänsyn bland annat härtill kan den föreslagna sänkningen av betygskravet beräknas få relativt stor betydelse för rekryteringen av de högre utbildningsbanorna. Vidare anser jag mig även böra understryka, att av de nuvarande direkta studentsociala stödformerna garantilånesystemet är det i särklass minst kostnadsdragande för statsverket.

Jag delar den av garantilånenämnden uttalade uppfattningen, att någon rigorös tillämpning av betygsgränsen icke bör förekomma. En uppmjukning av nuvarande praxis i fråga om statsstipendienämndernas bundenhet vid betygsgränsen synes mig på av garantilånenämnden anförda skäl väl motiverad. Jag anser mig därför böra biträda vad nämnden föreslagit i fråga om tillämpningen av den nya betygsgränsen. Därvid förutsätter jag, att garantilånenämnden meddelar vägledande tillämpningsföreskrifter i berörda hänseende och att de öppnade möjligheterna till avvikelser från den fastställda betygsgränsen begagnas med tillbörlig försiktighet. Jag utgår även ifrån att garantilånenämnden med lämpliga mellantider inhämtar uppgifter från de olika statsstipendienämnderna rörande deras praxis vid tillämpningen av betygsgränsen och vidtager de åtgärder, vartill de erhållna uppgifterna kan föranleda.

Den av mig föreslagna nya betygsgränsen och vad jag i övrigt förordat torde böra tillämpas från och med den 1 juli 1956. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga ändringar i gällande kungörelse angående studielån med statlig kreditgaranti ävensom meddela i anslutning härtill eventuellt erforderliga övergångsbestämmelser.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig i det föregående förordade ändrade grunder för beviljande av studielån med statlig kreditgaranti, att tillämpas från och med den 1 juli 1956.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
E. Erlandsson